

DÜNDEN BUGÜNE DİCLE ÜNİVERSİTESİ

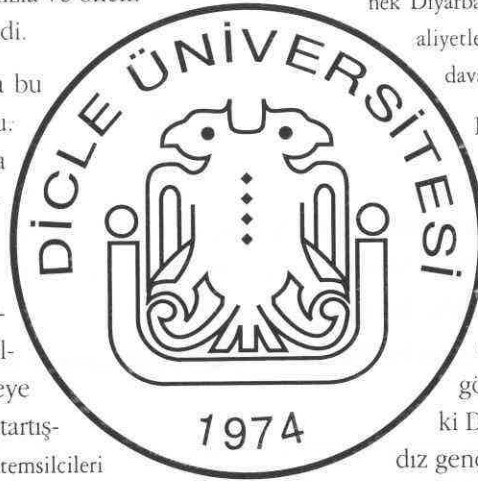
Prof. Dr. Selahattin YAZICIOĞLU

Dicle Üniversitesi Eski Rektörü

ÜNİVERSİTEMİZ İÇİN İLK TEŞEBBÜS:

İstanbul ve Ankara dışında yeni üniversiteler açılması ve bunların uzak bölgelere serpiştirilmesi fikri oldukça eskidir. Atatürk T.B.M.M.'nin 1937'deki toplantısının açılış konuşmasında "Doğu Bölgesi için Van Gölü sahillerinin güzel bir yerinde her şubeden ilk ve orta öğretim ve nihayet Üniversiteleriyle modern bir kültür şehri yaratmak yolunda şimdiden faaliyete geçilmelidir" diyerek Van Gölü sahillerine işaret etmiştir. 1938 tarihli T.B.M.M.'nin açılış konuşmasında "Doğu Üniversitesi'nin yapılan etütlerle tespit edilmiş olan yerinin Van Gölü civarında kurulmasına hızla ve önemle devam edilmektedir" demektedir.

Atatürk'ün ölümünden sonra bu konu 12 yıl müddetle unutuldu. 1950'de seçimi büyük çoğunlukla kazanan Demokrat Parti programına Doğuda bir üniversite açma kaydını koydu. İlk incelemelere göre Doğu Üniversitesinin Diyarbakır, Erzurum veya Van'da açılması veya Fakültelerin bu çevreye serpiştirilmesi gündeme getirilip tartışmaya açıldı. Milli Eğitim Bakanlığı temsilcileri ve bu konu ile ilgili Nebeska Üniversitesinden davet edilen uzmanlar grubu, Doğu da bir inceleme yaparak Üniversite için en uygun yerin Diyarbakır olduğuna karar vermişlerdir. Bu sırada bir kısım Diyarbakır Milletvekilleri, (özellikle Mustafa EKİNCİ ve Yusuf AZİZOĞLU) aydınlar ve gazeteciler Doğu Üniversitesinin Diyarbakır'da açılması için toplantılar yaparak mahalli gazetelerde makaleler yayınlıyorlardı. Bilim heyetinin kararına göre de Doğu Üniversitesinin Diyarbakır'ın merkezinde kurulması kararlaştırıldığı halde 13 Mart 1955 günü saat 13:00'da radyo haberlerinde Üniversitenin Erzurum'da kurulacağı haberi Diyarbakır halkı üzerinde şok etkisi yapmış, halkı büyük bir sükut-i hayale uğratmıştı. Bunun son anda Celal BAYAR'ın etkisi ile değiştirilerek Erzurum'a alındığı haberi süratle yayıldı. Atatürk Üniversitesi'nin de kısa zamanda Erzurum'da temeli atıldı.

DİYARBAKIR'DA ZİYA GÖKALP ÜNİVERSİTESİNİ GERÇEKLEŞTİRME DERNEĞİ KURULUYOR:

Bunu takip eden yıllar içinde Diyarbakır'da Üniversite açılmaz fikri gün geçtikçe yaygınlaştı. Bu konuya artık hiç kimse el atmıyor, ilgilenmiyordu. Aradan 5 yıl geçti. 1960 yılının Aralık ayı içinde Vehbi Muhlis DABAKOĞLU ve Dr. Selahattin YAZICIOĞLU'nun İzzet Paşa caddesinde muayenehanesinde bir görüşme yapılarak bu konuyu tekrar gündeme getirmek için bir dernek kurmayı kararlaştırdılar. Parolamız şu idi: "Bu dernek Diyarbakır'da bir Üniversite kuruncaya kadar faaliyetlerini sürdürecektir, ömür kâfi gelmezse bu davayı genç kuşaklar ele alıp sürdürecektir."

Ertesi günden itibaren şehrin ileri gelenleri ile görüşmeler yapılarak derneğin kurulması hususunda görüş birliğine varıldı. Derneğe ad olarak Diyarbakır'ın yetiştirdiği büyük mütefekkir ve sosyolog Ziya GÖKALP'in isminin verilmesi uygun görüldü. Derneğin ilk toplantısı şimdiki Demir Otelin arka kısmındaki eski yıldız gençlik kulübü salonunda 20 Aralık 1960 tarihinde yapıldı. Toplantı başkanlığına Yusuf AZİZOĞLU seçildi. Gençler ve bu konuya ilgi duyanlar heyecanlı konuşmalar yaparak davayı destekleyeceklerini bildirdiler. Ziya GÖKALP Üniversitesini Gerçekleştirme Derneğinin 11 kişilik müteşebbis heyetinin seçimi yapıldı.

ÜNİVERSİTE İÇİN İLK ADIM ATANLAR:

Soyadı harf sırasına göre seçilenler şunlardı:

AVŞAR Abdusettar Hayati	: Tıp Tarihi Uzmanı ve F.Prof.
AZİZOĞLU Yusuf	: Doktor ve eski Sağlık Bakanı
CİZRELİOĞLU Selahattin	: Avukat, eski Sağlık Bakanı
DABAKOĞLU Vehbi Muhlis	: Ziraî Donatım Müfettişi ve Sağlık Koleji Müd., eski Diyarbakır Belediye Başkanı

EĞİLLİ Bebzat	: Avukat
GÜLDOĞAN Hilmi	: Avukat
GÜLTEKİN Natik	: Avukat
GÜZEL Edip Nezaket	: Avukat
İSKENDEROĞLU Recai	: Avukat, eski Bakan
NEDİMOĞLU Rubi	: Avukat
SAYIN Vehbi	: Öğretmen
YAZICIOĞLU Selabattin	: Doktor, Dicle Üniversitesi eski Rektörü

Toplantıdan sonra Müteşebbis Heyet Başkanlığına Vehbi Muhlis DABAKOĞLU seçildi.

MÜTEŞEBBİS HEYET İLK İŞ OLARAK NE YAPTI?

Devlet ve Hükümet Başkanı Cemal GÜRSEL'e, ilgili bakanlara, bazı kuruluşlara telgraflar çekildi.

Cemal GÜRSEL'e çekilen 23 Aralık 1960 günlü telgrafta aynen şöyle deniliyordu:

"Yıllardır devam eden Güneydoğu illerinde bir Üniversite kurulmasını gerçekleştirme gayesiyle görevlendirilen heyetimiz, ilk müracaatını zatıalimize yapmayı kararlaştırmıştır. Asırlar boyunca sürüp giden bir ihmalin doğuda yarattığı cebalet ve geriliğin ızdırabını en açık bir şekilde ifade eden siz muhterem Devlet Başkanımızın bu baklı davamızda bizleri destekleyeceğine güvenimiz tamdır. Doğu'nun kalkınması davasının kemaliyle gerçekleşmesi ve memleketimizde, emelsiz olan bir kültür abenginin teessüsü, ancak bu gibi ilim müesseselerinin teşekkül ve gelişmeleriyle mümkündür. Doğu kalkınmasının ele alındığını minnetle gördüğümüz bu mesut devrede, hayati telakki ettiğimiz üniversite davasının ön plana alınmasını bekliyoruz. Daha evvel ilmi heyetin de bu mevzuda yapmış olduğu etütler, isteğimizin baklılığını teyit etmiştir. Ancak ilgi ve direktiflerinizle gerçekleşecek olan bu dava da, yakın tarihimizin mesut olaylarından biri olacaktır. Bu teşebbüsümüzde, memleket sever görüşleriniz bizlere ümit ve cesaret vermiştir. Derin saygılarımızın kabulünü istirham ederiz."

Milli Eğitim Bakanı Prof. Bedrettin TUNCEL'e de şu telgraf çekildi:

"Önceki iktidarlar devrinde memleket imkanlarının tevzi ve tabsisinde adalet ölçülerine riayet edilmediği bir vakiydir. Yanlış politikaların tabii bir neticesi olarak böl-

gemiz iktisat ve imar sabasında olduğu gibi, bilbassa kültür sabasında da kaderi ile baş başa bırakılmıştır. İbmal; Doğu illerimizi, Vatanımızın karanlıklar içerisinde bocalayan bir parçası haline getirmiştir. Bu feci manzara, her vatan evladı gibi biz doğuluları da bir inkisar ve ızdırap içinde bırakmaktadır. Diyarbakır Üniversitesi'nin baklı bir talep olduğunu, bu hususta evvelce yapılan tetkiklere istinaden vekalenizin ve zatı-alilerinin kabul edeceklerine ve gerçekleşmesinde bize mübahzir olacaklarına eminiz. Yakın ilginizi istirham eder, saygılarımızı sunarız.

NEDEN GÜNEYDOĞU'DA BİR ÜNİVERSİTEYE ŞİDDETLE İHTİYAÇ VARDIR?

14 Ocak 1960 Taribli Yeni Şark Postasından Dr. Selabattin Yazıcıoğlu'nun Makalesi;

Hükümet bütçesine büyük bir yük teşkil eden Üniversite gibi önemli müesseselerin kurulmasına karar vermeden önce, böyle bir tesise hakikaten ihtiyaç olup olmadığının incelenmesi lazımdır.

Bugünkü yazımda "Üniversiteye hakikaten ihtiyaç var mıdır?" Konusunu ele alırken söz sırası geldikçe en uygun yerin Diyarbakır olduğuna da kısaca temas edeceğim.

Devletin önemle üstünde durduğu, kültür seferberliği davasının uygulanması sırasında öğretmen ihtiyacını yedek subaylarla karşılamaya çalışırken, eski idarenin propaganda uğruna soysuzlaştırdığı orta ve lise gibi okulların öğretmen ihtiyacı nasıl karşılanacaktır? Güneydoğu'da bir tek baş öğretmenle idare edilen orta okullar vardır. Tarihi Diyarbakır şehrinin Ziya Gökalp Lisesinde senelerden beri Matematik, Edebiyat ve Felsefe hocaları yoktu. Buraların öğretmen ihtiyaçlarını ancak Diyarbakır'da kurulacak bir üniversite temin edebilir.

Kültür seferberliği henüz meyvelerini vermeye başlamadan, 1960 ders yılı başında, 200'den fazla lise mezunu, üniversitelerde yer bulamama gibi bir durumla karşılaştı. Kültür kalkınmamızın mahsullerini almaya başlayacağımız, önümüzdeki yıllarda 10 binlerce lise mezununun Üniversitelerde yer bulamaması mukadder görülmektedir. İstanbul Üniversitesinin Sayın Rektörü Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami ONAR bu ihtiyacı ilk gören bir ilim adamı sıfatıyla Türkiye'de yeni bir üniversiteye

şiddetle ihtiyaç bulunduğuna işaret etmiştir.

Şehrimizde kurulan Gökalp Üniversitesini Gerçekleştirme Derneği de bu ihtiyaçtan doğmuştur. Faaliyete geçtiğimiz daha ilk günlerinde, bu teşebbüsümüzün yerinde olduğuna dair, en selahiyetli mercilerden, mesela Ankara Üniversitesi Sayın Rektörü Ord. Prof Suud Kemal YATKIN ile İstanbul Üniversitesi Rektörü Ord. Prof. Sıddık Sami ONAR'dan teşvik edici mektuplar aldık. Daha evvel doğu illerinde bir tetkik gezisi yapan yerli ve yabancı ilim adamlarından müteşekkil bir heyet de üniversite için en uygun yerin Diyarbakır olacağını kararlaştırmıştı.

Hatıra gelen bir ikincil husus, yeni üniversitenin öğretim üyesi meselesidir. Buna da şu cevabı verebiliriz.

Önce üniversite hocalarının yetiştirilmesi, sonra üniversite açılması babis konusu olamaz. Üniversite öğretim üyesi, ihtiyaç vukuunda, üniversiteyle beraber yetişir. İlk seneler kadroyu işgal eden öğretim görevlileri birkaç sene sonra kıymetli birer profesör olabilir. Lüzumunda dış memleketlerden de hoca getirmek mümkündür. Bu, dünyanın her yerinde böyle yapılmaktadır. Üniversite öğretim üyelerinin yetişmesinde en doğal kaynak üniversitedir. Kaldı ki 147 üniversite öğretim üyesinin bir partide emekliye sevk edildiği bir memlekette üniversite hocası sıkıntısının mevcut olduğu asla iddia edilemez.

Bütün bunlar gösteriyor ki, Gökalp Üniversitesini Gerçekleştirme Derneği bir gösteriş ve özentiden değil, memleketin hakiki ihtiyacından doğmuştur.

Türkiye'de yeni kurulacak bir üniversite için en uygun yerin Güneydoğu'nun transit merkezi, kültürel, coğrafi, tarihi, sosyal ve ekonomik şartları haiz, başlıca büyük şehri Diyarbakır'da olmasını her hak sever izan sahibinin kabul etmesi lazımdır.

DİYARBAKIR HALKININ DESTEĞİ NE OLDU

O günlerde Diyarbakır'a gidip de, çarşı ve pazar-daki dükkanların vitrinlerinde asılı pankartlarda, "Üniversite hakkımızdır, alacağız" , "Diyarbakır Gökalp Üniversitesi, Doğu kalkınmasının ilk adımı olacaktır" , "Gökalp Üniversitesi yurdumuzda devrimlerin bekçisi olacaktır" v.s. ibareleri okuyanlar, bu bölgede üniversite isteğinin nasıl bir iştiyakla ele alındığını gördüler.

Bu isteğin, bu çok haklı heyecanın uygulama safhasına geçmesi için Diyarbakır'da kurulan "Ziya Gökalp Üniversitesini Gerçekleştirme Derneği" hummalı bir faaliyete geçmiş ve çok sayıda üye kaydetmişti. Güneydoğu'daki diğer iller de bu ileri atılımı, gazeteleri ve her türlü sosyal kurullarıyla desteklediler.

Daha önce Nebreska Üniversitesi profesörlerinden müteşekkil bir heyet Doğu da bir tetkik gezisi yaparak, üniversite için en uygun yerin Diyarbakır olduğunu bildiren bir raporu Milli Eğitim Bakanlığına vermişlerdi. Gelişme halinde bulunan 80 bin nüfuslu şehrin en güzel yerinde, o tarihte, üniversite için 500 dönümlük bir arsa istimlak edilerek tapulanmıştı.

Diyarbakır tarihi eserleri, coğrafi, iktisadi, kültürel ve sosyal durumu itibarıyla üniversiteye en elverişli bir yerdir.

Yeni bir üniversite, bir zamanlar Türkiye'nin fikir hayatını "Küçük Mecmua"sı ile Diyarbakır'dan idare eden, devrimlerimizin filozofu,büyük ilim adamımız Gökalp'ın memleketinde kurulmalı ve bu haklı istek, her yurtsever vatandaş tarafından desteklenmeliydi.

VE DİYARBAKIR'DA ÜNİVERSİTE'NİN AÇILMASI GERÇEKLEŞİYOR

(Güven Gazetesi 9 Nisan 1962)

Dün Büyük Millet Meclisi Eğitim Komisyonunda Diyarbakır'da ZİYA GÖKALP ÜNİVERSİTESİ'nin açılma tasarısı müzakere edilmiş ve Diyarbakır Üniversitesi açılmasına ittifakla karar verilmiştir.

Komisyonunda tasarının mudafasını Milletvekillerinden Cevat DURSUNOĞLU, Mehmet Ali ERKAN ve Şükür KOÇ yapmış. İttifakla kabulüne amil olmuşlardır.

Milletvekillerimizden Vefik PİRİNÇÇİOĞLU'nun sabahın erken saatlerinde telefonla bildirdikleri bu müjdeli haber şehrimizde bayram havası yaratmıştır.

ZİYA GÖKALP ÜNİVERSİTESİNİN KURULMASIYLA BÖLGEMİZ O GÜNKÜ GÖZLE NELER KAZANACAKTI

Böyle bir yüksek okulun bölgemizde kurulması bölgemizin medeniyet yolunda hızlı adımlar atmasına

yardım edecekti.

Uzak bölgelerdeki Üniversitelerde, bu bölgeden olan vatandaşların tahsil yapmaları daha güç ve pahalıya mal oluyordu. Vatandaşlarımız bu yüzden bir çok güçlüklerle karşılaşmaktaydılar.

Ziya Gökalp Üniversitesi Diyarbakır'da kurulunca bu zorluklar ortadan kalkacak ve yüksek tahsis yapmak daha ucuza mal olacaktı. Böylelikle bölgemizden yüksek tahsil yapanların sayısı yıldan yıla artacaktı.

Böyle bir okul bölgemizde kurulunca, daha henüz okula karşı ilgili gelişmemiş bazı vatandaşlarımız ilgi duyacaklardı. Çocuklarını okulda okutturmak için can atacaklardı.

ZİYA GÖKALP ÜNİVERSİTESİ Kendi bölgesinde çeşitli yollardan faydalı olacaklardı.

Bölgemizde böyle bir okulun kurulmasıyla Türkiye çapında önem kazanmış değerli vatandaşların bir kısmı toplanmış bulunacaktı. Bu değerli vatandaşlar hem okulu idare edecekler hem de yazacakları yazılarla ve yaptıkları konuşmalarla çevre halkına faydalı olacaktı.

Böylelikle Diyarbakır ve ahalisi birkaç yıl içerisinde kalkınmış olacaktı. Hemen hemen bölgenin bütün vatandaşları böyle bir okulun açılmasını dört gözle beklemekteydiler. Açıkça herkes okuldan madden değilse de manen faydalanacaktı.

ÜNİVERSİTENİN KURULUŞU

Diyarbakır Ziya Gökalp Üniversitesini Gerçekleştirme ve Yaşatma Derneğinin bu konudaki yoğun çalışmalarına ilaveten Diyarbakır Tıp Fakültesi Profesörleri kurulu 3 Ocak 1973 günü ve 127/9 sayılı kararı ile Tıp Fakültesi FKB olanaklarından yararlanmak suretiyle Diyarbakır'da bir Fen Bilimleri Fakültesinin açılabileceğini kararlaştırdı. Hukuki gerekçe Derneğimiz Yönetim Kurulu Üyesi Av. Natik GÜLTEKİN tarafından verilmiştir. Ankara Üniversitesi Senatosu 23 Mart 1973 günlü oturumunda bu kararı onayladı. Karar No: 5495. Bu gelişme üzerine teşekkür eden Diyarbakır Üniversitesi Senatosu 11 Kasım 1974 günü yaptığı toplantıda Diyarbakır Üniversitesi Rektörlüğüne Diyarbakır Tıp Fakültesi Öğretim Üyelerinden Prof Dr. İlhami NASUHİOĞLU seçti.

Bu hazırlıklardan 3 gün sonra Diyarbakır Üniversitesi 14 Kasım 1974'te muhteşem bir törenle açıldı. Caddeler boydan boya günün heyecanını belirten bayraklar ve afişlerle süslenmişti.

REKTÖRLERİMİZ

Prof. Dr. İlhami NASUHİOĞLU

Prof. Dr. Hatip KURTPINAR

Prof. Dr. Selahattin YAZICIOĞLU

Prof. Dr. Halil CİN

Prof. Dr. Önder PAMUK

Prof. Dr. İbrahim AYKAÇ

Prof. Dr. Sedat ARITÜRK

Prof. Dr. Mehmet ÖZAYDIN

Prof. Dr. Fikri CANORUÇ (Halen D.Ü. Rektörü)

KURULUŞUNDAN BU YANA ÜNİVERSİTENİN DİYARBAKIR'A ve BÖLGEYE NE GİBİ KATKILARI OLMUŞTUR.

Gerek ülkemizde ve bölgeye çeşitli hizmetler vermek ve sorunlara çözüm aramak ve gerekse entegre bir bölgesel kalkınma projesi olan GAP'ın başarıya ulaşabilmesi için;

- 1- Eğitim, Sağlık, Tarım, Sanayi, Çevre, Hukuk ve benzeri konularda ortaya çıkan sorunları çözen nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi.
- 2- Çeşitli etkinliklerde yörenin sosyal ve kültürel hayatına canlılık getirilmesi.
- 3- Yöre insanına üst düzeyde sağlık hizmeti verilmesi.
- 4- Çiftçilere ve işletmecilere teknik danışmanlık hizmetlerinin verilmesi.
- 5- Çeşitli konularda yöre insanına eğitim verilmesi.
- 6- Bölgenin bu görevleri yerine getirecek güçlü bir Yükseköğretim Kurumuna bölgede şiddetle ihtiyaç vardır.

İşte Dicle Üniversitesi, özellikle son yıllarda sağladığı gelişmelerle bu görevleri en iyi şekilde yapabilecek güce ve potansiyele ulaşabileceğini göstermiştir.